

Politik Bilim

“Bilgi Toplumu Sınıfı...” (2)

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Bursalı'nın sözünü ettiğim kitabında üzerinde asıl durduğu konunun, “*Marx’ın işçi sınıfı*”ndaki değişim olduğuna işaret etmiştim. Bursalı, bu değişimi, kapitalist üretim tarzında 150 yıldan bu yana olan değişiklikler çerçevesinde ele alıyor. Aslında ortaya koyduğu, özellikle 1970’li yıllardan bu yana, iş sürecinde (daha açık bir ifadeyle, **fabrika tabanında**) meydana gelen köklü değişikliklerin sonuçlarıdır...

1970’lerden önce de iş sürecinde değişim oluyordu. Değişimin ardında yatan temel etmen elbette kapitalistin kârını gerçekleştirme ve büyütme güdüsüydü. Bunun için, üretimini sürekli artırması ve pazarını genişletmesi gerekiyordu; bunun ön şartı da rekabet üstünlüğünü elde tutabilmektir. Üstünlüğün yolu, üretkenliği (produktiviteyi) ve ürün kalitesini sürekli yükseltebilmekten geçiyordu. Bunun içinse vasıflı işçiye gereksinimi vardı. Ama vasıflı işçiye, ‘sâdece hayatiyetini idâme ettirmeye yetecek ücretten daha fazlasını vermek’ gerekiyordu. ‘Daha fazla ücret’, işçilere daha çok satınalma imkânı tanıyarak pazar sınırlarını genişletebilmek için de bir çıkış yolu idi. Şu şartla ki, ücret artışı, sermaye birikimine hâle gelmeden karşılanabilmeliydi; buysa üretkenliği sürekli yükseltebilmeye bağlıydı. Çare, her seferinde daha yoğun makina ve daha yoğun teknoloji kullanmayı işin içine sokmaktı.

1970’lerde başlayan teknolojideki çağ değişimine (bütün ekonomik faaliyet alanlarını etkisi altına alan enformasyon teknolojisindeki gelişmeye) bağlı olarak, fabrika tabanındaki değişim büyük hız kazandı. Makinanın ve içerdiği teknolojinin kol gücünü ikame hız ve yoğunluğu arttı; kol gücünün yerini, üretim hatlarında, büyük ölçüde bilgisayarlar, sensörler ve ‘robot kollar’ aldı. Sâdece serî üretim hatlarında değil, üretimde kullanılan çoğu makinada işin denetimi bilgisayarlara geçti. Fabrika tabanının hâkimi, artık ileri esnek otomasyon teknolojileri ve bunların temelinde yatan mikroelektronik, optoelektronik, robotik, bilişim (enformatik) gibi bilim ve teknoloji dallarıydı. Kısacası, üretim yöntemlerinde teknoloji muhtevâsı büyük ölçüde artmıştı. Üstelik üretilen ürünlerde de aynı artış olmuştu. Artan teknoloji muhtevâsı, iş sürecine, eskiye göre, çok daha yoğun **bilginin**, dolayısıyla da o bilgiyi üretenler ve uygulayanlardan oluşan çok daha fazla **bilgili insanın** girişi demektir... İş süreci için belirleyici olan artık kol gücü değil beyin gücüydü.

Kapitalizmin üretim ufkuna egemen olan ana motif de artık sürekli **yenilik** üretmektir. Çünkü, hem üretim yöntemleri hem de ürünler bazında sürekli yenilik yapmadan ne üretkenlik sürekli yükseltilebilir ne de pazara her seferinde daha kaliteli, daha gelişkin yeni ürünler sürerek bir yandan talebi artırmak öte yandan da fiyatları istenen düzeyde tutabilmek mümkün olabilirdi. ‘Sürekli yenilik’ daha çok ARGE faaliyeti ve fabrika tabanına daha çok bilgili insan ve doğrudan araştırmacıların girişi demektir. Dahası, sürekli yenilik üretebilmek için, teknolojinin de sık aralıklarla geliştirilip yenilenmesine; bunun içinse, bilimdeki gelişmelerin hızlandırılmasına gereksinim vardı ve kapitalistimiz sürecin bu yanını tek başına başaramayacağı için, araştırma kurumlarıyla, üniversitelerle, bilim insanlarıyla yeni ilişkiler kurmak; dayandığı bilgili insan tabanını genişletmek zorundaydı.

Bu gelişmenin, “*1925’lerde en büyük emekçi grubunu oluşturan*” işçi sınıfı açısından yarattığı sonucu, Bursalı, Drucker’den yaptığı bir alıntıyla vurguluyor: “*1950’lerde bu işçiler ve sendikalar... her gelişmiş ülkede egemen siyasi güçlerden biri haline gelmişti... Ancak 1970’li yılların başlarında sanayi işçileri hızla gerilemeye başladı, önce işgücü içindeki oranları, sonra sayıları, nihayet siyasal güç ve nüfuzları açısından... Gerileyişleri,*

*yükselişlerinden bile hızlı olmuştur... Sanayi işçilerinin büyük bir hızla gerçekleşen yükselişlerinin ardında yatan **etken**, onların sonuçtaki düşüşleriyle aynıdır: **Bilgi.**" (s.37)*

Gelecek hafta konumuz, bu '**etken**' etrafında örülen -Bursalı'nın deyimiyle- "*bilgi toplumu sınıfı*" olacak.

CBT. 02 Ekim 2009